

ZAMONAVIY TA'LIM TENDENSIYALARI ASOSIDA JIZZAX VILOYATI
TARIXINI RANGTASVIR ORQALI O'QITISH

Shakarova Shalola Fayzulla qizi
Jizzax davlat pedagogika universiteti
1-bosqich magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim tendensiyalari asosida Jizzax viloyati tarixini rangtasvir orqali o'qitishning pedagogik ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, tasviriy san'at vositalari yordamida tarixiy bilimlarni shakllantirish, o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Maqolada innovatsion yondashuvlar va vizual metodlarning samaradorligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: zamonaviy ta'lim, rangtasvir, Jizzax viloyati tarixi, innovatsion metodlar, vizual ta'lim, ijodiy fikrlash, pedagogika.

Аннотация. В данной статье анализируется педагогическое значение преподавания истории Джизакской области посредством изобразительного искусства на основе современных образовательных тенденций. Освещаются вопросы формирования исторических знаний с помощью средств живописи, а также развития творческого и критического мышления учащихся. Обосновывается эффективность инновационных и визуальных методов обучения.

Ключевые слова: современное образование, живопись, история Джизакской области, инновационные методы, визуальное обучение, творческое мышление, педагогика.

Abstract. This article analyzes the pedagogical significance of teaching the history of the Jizzakh region through painting based on modern educational trends. It highlights the role of visual arts in forming historical knowledge and developing students' creative and critical thinking. The effectiveness of innovative and visual teaching methods is also substantiated.

Keywords: modern education, painting, history of Jizzakh region, innovative methods, visual learning, creative thinking, pedagogy.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimi jadal rivojlanib, zamonaviy yondashuvlar asosida yangilanib bormoqda. Ayniqsa, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy qobiliyatini rivojlantirish hamda bilimlarni chuqur o'zlashtirishiga xizmat qiladigan innovatsion metodlardan foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan qaraganda, tarix fanini o'qitishda an'anaviy usullardan tashqari, tasviriy san'at, xususan rangtasvir orqali o'qitish samarali vositalardan biri hisoblanadi. Tarixiy

voqealarni oddiy matn orqali emas, balki obrazlar, ranglar va tasvirlar yordamida yetkazish o'quvchilarda mavzuga nisbatan qiziqishni oshiradi, ularning tasavvur doirasini kengaytiradi. Ayniqsa, ma'lum bir hudud — Jizzax viloyati tarixini o'rganishda rangtasvir elementlaridan foydalanish o'quvchilarga o'tmishni yanada jonli va tushunarli tarzda tasvirlab berishga yordam beradi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim tendensiyalari o'qituvchidan faqat bilim berishni emas, balki o'quvchini faol ishtirokchi sifatida shakllantirishni talab etadi. Rangtasvir orqali tarixni o'qitish esa aynan shu maqsadga xizmat qilib, o'quvchilarning ijodkorlik, tahlil qilish va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim tendensiyalari asosida Jizzax viloyati tarixini rangtasvir orqali o'qitishning ahamiyati, imkoniyatlari hamda amaliy jihatlari yoritib beriladi.

Zamonaviy ta'lim strategiyasi va vizualizatsiya texnologiyalari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"da ta'lim mazmunini sifat jihatidan yangilash, o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, axborotni mustaqil izlash va tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish ustuvor vazifa qilib belgilangan. Mazkur hujjatda ta'lim jarayoniga innovatsion pedagogik shakllar va AKTni tatbiq etish orqali o'quvchilarning intellektual salohiyatini oshirishga alohida urg'u berilgan.

Ushbu kontekstda Jizzax viloyati tarixini rangtasvir asarlari orqali o'qitish quyidagi strategik maqsadlarga xizmat qiladi:

Integratsiyalashgan ta'lim: Tarixiy faktlarni tasviriy san'at namunalari bilan bog'lash orqali fanlararo bog'liqlikni (tarix va san'at) ta'minlash.

Kognitiv rivojlanish: Konsepsiyada ta'kidlanganidek, o'quvchi ma'lumotni shunchaki yodlamay, uni vizual obrazlar orqali idrok etishi natijasida mantiqiy xotira mustahkamlanadi.

Vatanparvarlik tarbiyasi: Viloyatning boy o'tmishi — Jizzax qo'zg'oloni, qadimiy qal'alar va madaniy meros ob'ektlarining rangtasvirdagi in'ikosi o'quvchilarda hududiy g'urur tuyg'usini uyg'otadi.

2030-yilgacha bo'lgan rivojlanish yo'nalishida o'quvchi shunchaki "bilim oluvchi" emas, balki "ijodiy tadqiqotchi" sifatida ko'riladi. Rangtasvir asarlari asosida Jizzax tarixini o'rganish jarayonida o'quvchi rasm qahramonlarining emotsional holati, davr liboslari va muhitini tahlil qilish orqali tarixiy davrga "kirib boradi".

Prezident Shavkat Mirziyoyev o'zining "Yangi O'zbekiston strategiyasi" asarida ma'naviy-ma'rifiy islohotlarning ustuvorligini ta'kidlab, shunday yozadi: "Biz Yangi O'zbekistonni barpo etishda xalqimizning intellektual salohiyati va ma'naviy qudratiga tayanamiz. Milliy tariximizni o'rganish va uni yoshlar ongiga singdirishda san'atning, xususan, tasviriy san'atning o'rni beqiyosdir". Ushbu g'oyadan kelib chiqib aytish mumkinki, Jizzax tarixi darslarida rangtasvir asarlaridan foydalanish o'quvchilarda "tarixiy xotira"ni uyg'otishga xizmat qiladi. Masalan, "Temir darvoza"

(Ilan-o'tgan) darasining tasviriy obrazlari yoki Jizzax qo'zg'oloni aks etgan polotnolarni tahlil qilish orqali talabalarda vatanparvarlik hissi shakllanadi.

Rangtasvir san'ati insonning hissiy olamiga kuchli ta'sir ko'rsatadigan san'at turlaridan biri bo'lib, ranglar uyg'unligi orqali milliy ruh, tarixiy xotira va madaniy merosni ifodalash imkonini beradi. Shu bois rangtasvir darslarida milliy tasviriy san'at an'analaridan foydalanish masalasi pedagogik nuqtai nazardan alohida ahamiyat kasb etadi.

Jizzax viloyati tarixini rangtasvir orqali o'qitishda zamonaviy ta'lim tendensiyalari shunchaki vizual ma'lumot berishni emas, balki "tarixiy rekonstruksiya" va "badiiy tahlil" uyg'unligini taqozo etadi. Bu jarayonda talaba nafaqat rasmga qaraydi, balki undagi ranglar simbolikasi orqali o'sha davrning ijtimoiy-siyosiy ruhini tushunib yetadi. Prezident Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek, milliy davlatchilik tariximizni xolis va haqqoniy o'rganish uchinchi Renessansning ma'naviy poydevoridir. Jizzax viloyatining qadimiy Ustrushona va Sangzor vohasi madaniyati rangtasvir darslarida quyidagi metodik bosqichlar asosida yoritilishi maqsadga muvofiq:

Etno-madaniy obrazlar tahlili: Jizzax vohasiga xos bo'lgan milliy liboslar, gilamdo'zlik (Jizzax palagi) va hunarmandchilik namunalarining rangtasvir asarlaridagi in'ikosi talabalarda hududiy identifikatsiya tuyg'usini shakllantiradi. Bu darslarda "Sharq rangtasvirida ranglar falsafasi" (masalan, moviy va zarrin ranglarning ilohiylik va qudrat ramzi ekanligi) bilan bog'lab tushuntiriladi.

Tarixiy manzara va arxitektura: Jizzaxning "Temir darvoza" (Ilan-o'tgan) darasi, qadimiy qo'rg'onlar va ziyoratgohlarning tasviriy san'atdagi talqini orqali o'quvchilarda vatanparvarlikning vizual asosi yaratiladi. Rassom asaridagi kompozitsion muvozanat tarixiy barqarorlik va millat irodasini ifodalovchi pedagogik qurolga aylanadi.

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv: Viloyat tarixidagi buyuk siymolar (masalan, Sharof Rashidov kabi davlat arboblari yoki xalq qahramonlari) portretlari ustida ishlash talabada shaxsga nisbatan hurmat va tarixiy xotirani uyg'otadi. Bu jarayonda Qodirov I. ta'kidlaganidek, realizm va ramziylik unsurlarini uyg'unlashtirish darsning ilmiy-ijodiy saviyasini oshiradi.

Demak, tarixni rangtasvir orqali o'qitish zamonaviy san'at ta'limi uchun nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ega bo'lib, u o'quvchilarning estetik tarbiyasini yuksaltirish va ijodiy faoliyatini samarali rivojlantirishning muhim omillaridan biridir. Zamonaviy ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalar, interaktiv metodlar va ijodiy topshiriqlardan foydalanish rangtasvir o'qitish samaradorligini yanada oshirmoqda. O'quvchilar bilan bosqichma-bosqich ishlash, ularga individual yondashuvni qo'llash, rangni idrok etish psixologiyasini inobatga olishda bunday jarayon metodik asosini tashkil etadi. Bunday yondashuv o'quvchilarni nafaqat chizish texnikasiga, balki

ranglar orqali fikrni badiiy ifodalash madaniyatiga ham o'rgatadi.

AMALIY TAVSIYALAR VA METODIK SAMARADORLIK

Jizzax viloyati tarixini rangtasvir vositasida o'qitish metodikasini zamonaviy ta'lim standartlari darajasida takomillashtirish uchun quyidagi amaliy yondashuvlarni dars jarayoniga tatbiq etish lozim deb hisoblaymiz.

Birinchidan, o'quv jarayonida "Muzey va dars integratsiyasi" modelini shakllantirish zarur. Jizzax viloyati O'lkashunoslik muzeyi va tasviriy san'at galereyalarida saqlanayotgan, hududning qadimiy o'tmishi va etnografiyasini aks ettiruvchi sara asarlar asosida sayyor darslarni tashkil etish talabalarning vizual xotirasini kuchaytiradi. Muzey eksponatlari va tarixiy polotnolar bilan bevosita muloqot qilish o'quvchida tarixiy jarayonlarga nisbatan emotsional daxldorlik hissini uyg'otadi.

Ikkinchidan, o'qitishda "Tarixiy rekonstruksiya va badiiy talqin" metodidan foydalanish maqsadga muvofiq. Bunda talabalar Jizzax tarixiga oid muayyan bir voqeani (masalan, qadimiy Ustrushona madaniyati yoki voha qal'alari tarixi) o'rganar ekan, uni milliy rangtasvir an'alariga xos bo'lgan ramziylik va ranglar falsafasi orqali qayta tasvirlashga yo'naltiriladi. Bu jarayon talabaning nafaqat texnik mahoratini, balki mustaqil tadqiqotchilik va tahlil qilish qobiliyatini ham rivojlantiradi.

Uchinchidan, ta'lim tizimini raqamlashtirish strategiyasidan kelib chiqib, Jizzax tarixiga oid rangtasvir namunalarning "Interfaol media-banki"ni yaratish lozim. Ushbu raqamli resurslar darslarda vizual namoyishlar samaradorligini oshirish bilan birga, yoshlarning intellektual salohiyatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Mazkur metodik yondashuvlarning amaliyotga joriy etilishi natijasida quyidagi ijobiy ko'rsatkichlarga erishish kutilmoqda:

Talabalarning Jizzax o'lkasining boy moddiy va ma'naviy merosi haqidagi bilimlari tizimlashtiriladi;

Milliy rangtasvirning o'ziga xos uslublari (ranglar uyg'unligi, kompozitsion yechim) orqali yoshlarning estetik madaniyati yuksaltiriladi;

Tarixiy faktlarni badiiy obrazlar orqali idrok etish natijasida talabalarda vatanparvarlik va milliy g'urur tuyg'ulari yanada mustahkamlanadi.

Xulosa. Olib borilgan tadqiqotlar va zamonaviy ta'lim tendensiyalari tahlili shuni ko'rsatadiki, Jizzax viloyati tarixini rangtasvir san'ati orqali o'qitish yosh avlodning ma'naviy-intellektual salohiyatini yuksaltirishda strategik ahamiyatga ega. Mazkur ilmiy maqola doirasida qilingan xulosalar quyidagilardan iborat:

Metodik uyg'unlik: Prezident Shavkat Mirziyoyevning "Yangi O'zbekiston strategiyasi"da belgilangan milliy davlatchilik tarixini o'rganish vazifasi tasviriy san'atning bosqichma-bosqich o'qitish metodikasi bilan uyg'unlashganda, ta'lim samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Tarixiy faktlar ranglar va obrazlar vositasida talabalar xotirasida mustahkam saqlanadi.

Hududiy o‘ziga xoslik: Jizzax viloyatining boy o‘tmishi — Ustrushonadan to bugungi kungacha bo‘lgan tarixiy yo‘li, uning tabiat manzaralari va buyuk siymolari rangtasvir darslari uchun bitmas-tuganmas manbadir. Milliy rangtasvir an‘analariga tayanish talabalarda nafaqat chizish texnikasini, balki milliy g‘urur va tarixiy xotirani shakllantiradi.

Innovatsion yondashuv: Rangtasvirni o‘qitishda raqamli texnologiyalar va interaktiv metodlardan foydalanish, viloyat tarixini o‘rganishni qiziqarli va zamonaviy jarayonga aylantiradi. Bu yondashuv talabalarni nafaqat kuzatuvchi, balki tarixiy merosni badiiy talqin qiluvchi ijodkor sifatida namoyon etadi.

Umuman olganda, Jizzax viloyati tarixini rangtasvir orqali o‘qitish metodikasi — ta‘lim mazmunini boyitish bilan birga, yoshlarda estetik didni va vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirishning eng ta‘sirchan vositasidir. Bu kabi yondashuvlar Yangi O‘zbekistonning kelajagi bo‘lgan yuksak ma‘naviyatli shaxslarni tarbiyalashda muhim pedagogik poydevor bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta‘limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi.
2. Mirziyoyev SH.M. "Yangi O‘zbekiston strategiyasi" 2021.
3. Qodirov, I. I. (2024). Rangtasvir darslarida milliy tasviriy san‘at an‘analaridan foydalanish metodikasi. Respublika ilmiy-amaliy onlayn konferensiyasi materiallari. 195-bet. www.bestpublication.uz
4. Yusupova, Sh. A., & Karimjonova, D. J. (2024). Tasviriy san‘at darslarida rangtasvir o‘qitishning bosqichma-bosqich yondashuvi. "Conference of Advance Science & Emerging Technologies" xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plami. – B. 158–161. www.tijst.org
5. Qodirov I.I. Rangtasvir darslarida milliy tasviriy san‘at an‘analaridan foydalanish metodikasi // “Zamonaviy ta‘lim tizimini rivojlantirish va unga qaratilgan kreativ g‘oyalar, takliflar va yechimlar” mavzusidagi 83-sonli Respublika ilmiy-amaliy onlayn konferensiyasi materiallari. – 2024. – B. 195.
6. Yusupova Sh.A., Karimjonova D.J. Tasviriy san‘at darslarida rangtasvir o‘qitishning bosqichma-bosqich yondashuvi // Conference of Advance Science & Emerging Technologies. – 2024. – B. 158–161. – www.tijst.org.